

Rövid távú, átmeneti intézkedések a tartalmi szabályozók eredményesebb alkalmazására

Az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet által megfogalmazott javaslat három elemre épül:

1. NAT és a kerettanterv heti összóraszámainak harmonizációja;
2. a kerettantervi szabályozás módosítása úgy, hogy a jelenlegi tantárgyi rendszer és óraszámok mellett a pedagógusok szélesebb jogkört kapjanak ahhoz, hogy helyi szinten alkalmazkodhassanak a tanulócsoporthoz és az egyes tanulók képességeihez és tanulási tempójához.
3. ezt egészítheti ki a kimeneti oldalon olyan általános standardok megfogalmazása, amely segíthetné a kerettantervekben megjelenő kétévenkénti fejlesztési eredmények értelmezését, útmutatást adva az elvárt készségek fejlesztése és a szükséges tárgyi tudás tekintetében.

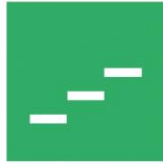
A lentiekben e lehetőségek összetevőit mutatjuk be.

I. A NAT és a kerettantervek harmonizációja

A Nemzeti köznevelésről szóló törvény (Nkt.) rögzíti a tanulók évfolyamonkénti heti óraszámát, melyet a kerettantervi rendelet készítésénél is figyelembe kellett venni. Ezt figyelembe véve lett kialakítva a kötelező és a szabadon tervezhető órák száma (lásd a táblázat c) és d) oszlopát).

A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló kormányrendelet azonban lehetőséget biztosít arra, hogy az Nkt. által meghatározott óraszámokat tovább bővítse az iskola (az összesített óraszámot az e) oszlop mutatja). Egyértelművé kell azonban tenni, hogy **ez utóbbi bővítés csak lehetőség**, melynek alkalmazása az iskola és a szülők megállapodásának függvénye: automatikusan nem lehet előírni a diákok számára. Tervezni mindenképp az b) oszlop szerint kell.

a) Évfolyam	b) heti óraszám ¹	c) kerettantervi óraszám ²		d) szabadon tervezhető	e) kötelező és választható órák maximális száma ³
		rögzített			
első évf.	25	23	2	27	
második évf.	25	23	2	27	
harmadik évf.	25	22	3	27	
negyedik évf.	27	24	3	29	
ötödik évf.	28	26	2	31	
hatodik évf.	28	25	3	31	
hetedik évf.	31	28	3	35	
nyolcadik évf.	31	28	3	35	
kilencedik évf.	35	31	4	39	
tizedik évf.	36	32	4	40	
tizenegyedik évf.	35	29	6	39	
tizenkettedik évf.	35	27	8	39	

¹ 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről (6. melléklet)

² 51/2012. (XII. 21.) számú EMMI rendelet a kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről

³ 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról (8. § (3) bekezdés)

II. Kerettantervek helyi alkalmazásának kiszélesítése

a) A szabályozás változásairól

Nem lehet általánosságban kijelenteni, hogy a mostani kerettantervi követelmények teljesíthetetlenek vagy túlzottak. Az elmúlt három év tapasztalatai alapján az érzékelhető, és a kísérleti tankönyvek kipróbálása is azt mutatta, hogy ez a probléma tantárgyanként és évfolyamonként nagyon eltérő, és különösen így van ez, ha az egyes iskolák, osztályok és tanulók közötti jelentős különbségeket is figyelembe vesszük. Ezért az ismeretanyag mennyiségének központilag meghatározott egységes csökkentése rövid távon nem jelent jó megoldást. Ehelyett javasoljuk – a jelenlegi tantárgyi rendszer és óraszámok mellett – minél előbb és **minél szélesebb jogkört biztosítani a pedagógusoknak, hogy a kerettantervi követelmények teljesítése során helyi szinten alkalmazkodhassanak a tanulócsoporthoz és az egyes tanulók képességeihez és tanulási tempójához.** Ezt biztosítani, ha a jogszabályok lehetőséget adnának nekik arra, hogy a tanmenetek elkészítésekor a kerettantervi témaegységekhez rendelt kötelező óraszámoktól eltérhessenek, és a témaegységekben szereplő témák egy részét (max. 20-30%-át) elhagyhassák, vagy amelyek tartalmát elsősorban a tanulói képességek gyakorlására használják, amennyiben úgy ítélik meg, hogy egyes tanulócsoporthoz esetében ez a megoldás biztosíthatja jobban a tanulás végső eredményességét.

Milyen támogatást kaphatnak ehhez a pedagógusok? A tanárok egy részének valószínűleg szüksége lesz **szakmai ajánlásokra** ahhoz, hogy élni merjen a kerettantervi követelmények differenciált alkalmazásának lehetőségével. Ezért az OFI 2016 augusztusára olyan **új tanmenetjavaslatokat** készít, amelyek **mintát** adnak ehhez. Szakmai ajánlásokat tesznek például arra, hogy **melyek azok a kerettantervi témák, amelyek elhagyhatók**, ha a tanár úgy ítéli meg, hogy több időt kell fordítani az adott tanulócsoporthoz a kompetenciafejlesztésre, az ismétlésre vagy a gyakorlásra.

A tanárok számára 2016 augusztusában elérhető lenne a korábbi és az új tanmenetjavaslat is, így meglenne a választás lehetősége, hogy a 2016/17-es tanévben a korábbi tempó szerint, vagy ahhoz képest valamivel kevesebb kötelező új ismeretanyagot feldolgozva tanítsanak. Természetesen úgy is dönthetnek, hogy az egyik tanulócsoporthoz az első, egy másik tanulócsoporthoz pedig a második megoldást választják. Hangsúlyozni kell azonban, hogy **e tanmenetek is csak ajánlások és nem kötelezően választható alternatívák** lennének.

Ennek az elképzelésnek a megvalósításához természetesen módosítani kell a kerettantervi rendeletet. Az új szabályzásban a mindaddig kötelezőnek tekintett „ismeretek, fejlesztési követelmények” egy részét választhatóvá kell tenni, az ott szereplők „ajánlás jellegét” kell kommunikálni.

Hangsúlyozni szükséges továbbá, hogy a kerettanterv által le nem fedett órakeret felhasználásánál lehetőség van arra, hogy az iskola szaktanári hatáskörbe helyezze a döntést, hogy ezáltal legyen lehetősége az adott tanulócsoporthoz egyedi szükségletei szerint felhasználni a rendelkezésre álló órakeretet.

b) A tanmenetekről

A tanmenetek célja és tartalma

A **tanmenet fogalma** minden pedagógus számára ismert. Az eltérések a tanmenet tartalmának meghatározásában térnek el egymástól. A minősítés során a következő értelmezésben alkalmazzuk: a tanmenet a pedagógus által készített egyéni éves tanítási terv, amely adott szaktárgy adott évfolyamára készül. A tanmenet tartalmazza az osztály megnevezését, a tanórák számát és felosztását témakörönként, az egyes egységekhez tervezett oktatási-nevelési célokat, a képességfejlesztést szolgáló feladatokat és az elsajátítandó

ismeretelemeket, a tantárgyi koncentráció lehetőségeit. A tanmenetet a pedagógus év közben tapasztalataival, megjegyzéseivel egészítheti ki.

Az OFI-ban készülő tanmenetek

Az évfolyamokhoz és tantárgyakhoz készül egy normál és egy ún. rugalmas tanmenet készül. **Az általános iskola** alsó tagozatára 40+40, a felső tagozatára 66+66 készül. Ami **összesen 212 tanmenetet jelent**. Ha a **középiskolára** is ugyanígy készülnek a tanmenetek az **további 112 tanmenetet** elkészítését jelent. A rugalmasan alkalmazható tanmenetek készítésének főbb elvei:

- Az egyes témákhoz tartozó követelmények és ismeretelemek számának csökkentése.
- Egyes új témák feldolgozásának összevonása kevesebb tanóra, hogy így felszabaduljanak további órák a gyakorlásra és ismétlésre.
- Egyes témák feldolgozásának opcionálissá tétele, hogy a többi téma feldolgozására több idő jusson.
- A Képességfejlesztő óra és a Gyakorló óra típusának bevezetése, illetve az ilyen típusú órák számának a növelése a rugalmas tanmenetben.
- A témák és ismeretanyagok átcsoportosítása egy másik évfolyamra.

A tanmenetek tervezett struktúrája

Témák órákra bontása	Az óra témája (tankönyvi lecke) vagy funkciója	Célok, feladatok	Fejlesztési terület	Ismeretanyag

Az OFI által kiadott tankönyvsorozatok mindegyikéhez fog tartozni egy normál és egy rugalmas tanmenet évfolyamonként. Ezek jelentenek együtt egy-egy tanmenetcsomagot. A következő tanmenetcsomagok készülnek.

Általános iskola

1-3.	FI	Írás
1-3.	AP	Írás
1-4.	FI	Olvasás
1-4.	AP	Olvasás
1-4.	FI	Matematika
1-4.	AP	Matematika
1-4.	FI	Környezetismeret
1-4.	AP	Környezetismeret
2-4.	FI	Nyelvtan
2-4.	AP	Nyelvtan
3-4.	FI	Fogalmazás
3-4.	AP	Fogalmazás
5-6.	FI	Természetismeret
5-6.	NT	Természetismeret

5-6.	AP	Természetismeret
5-8.	FI	Történelem
5-8.	FI	Irodalom
5-8.	FI	Nyelvtan
5-8.	FI	Matematika
5-8.	FI	Erkölcstan
5-8.	NT	Történelem
5-8.	NT	Irodalom
5-8.	NT	Nyelvtan
5-8.	AP	Irodalom
5-8.	AP	Nyelvtan
5-8.	AP	Matematika
7-8.	FI	Biológia
7-8.	FI	Kémia

7-8.	FI	Fizika
7-8.	FI	Földrajz
7-8.	NT	Biológia

Középiskola

9-10.	FI	Szakiskola
9-10.	FI	Kémia A
9-10.	FI	Kémia B
9-10.	FI	Fizika
9-10.	FI	Földrajz
9-10.	NT	Földrajz A
9-10.	NT	Földrajz B
9-10.	NT	Fizika A
9-10.	NT	Fizika B
9-10.	NT	Kémia
9-10.	NT	Informatika

7-8.	NT	Kémia
7-8.	AP	Földrajz

10-12.	FI	Biológia
10-12.	NT	Biológia A
10-12.	NT	Biológia B
9-12.	FI	Történelem
9-12.	FI	Irodalom
9-12.	FI	Nyelvtan
9-12.	FI	Matematika
9-12.	NT	Történelem
9-12.	NT	Irodalom
9-12.	NT	Nyelvtan

III. Standardok (szintleírások) fejlesztése

A hazai mérés-értékelési rendszerből hiányzik a Nat-ra és a kerettantervekre épülő fejlesztő értékelés, amely segíthetné a tanulót, pedagógust és szülőt annak megítélésében, hogy hol tart a tanuló a Nat, a kerettantervek és a helyi tantervek által előírt ismeretek, tudás, készségek és kompetenciák elsajátításában. A kompetenciamérés célja annak vizsgálata, hogy a diákok milyen mértékben képesek a mindennapi élethelyzetekhez hasonló feladatokban alkalmazni a tudásukat. Az Országos Kompetenciamérés nem a Nat, a kerettantervek, illetve az azokhoz fejlesztett tankönyvek által közvetített tudástartalom elsajátításának mértékét teszteli.¹ A központi írásbeli felvételi vizsga ugyan a Nat-tal összhangban készül, de egyik feladatlap sem hagyományos tantárgyi teszt, és nincs fejlesztő funkciója sem.

A Nat meghatározza a köznevelés általános és műveltségterületekre meghatározott fejlesztési célkitűzéseit, a kerettantervek részletezik a tartalmi követelményeket, valamint a fejlesztési eredményeket, kétéves ciklusokban. Központilag meghatározott, mindenkire vonatkozó, tantervi különbségektől mentes kimeneti követelményekkel a középfokú oktatás befejezése előtt nem találkozik a tanuló. Az értékelés helyi szinten valósul meg, ahol az objektivitást számos tényező befolyásolhatja, nehéz egységes követelményrendszert kialakítani és működtetni.

Az alapfokú oktatás szereplői részéről jogos az igény annak tisztázására, hogy mi az a tudástartalom, melyek azok a képességek, amelyek elvárhatók az általános iskolát befejezőktől, illetve hogy **hol helyezkedik el a tanuló tudása a minimum- és a célstandard között.** A standardszintek a Nat és a kerettantervek fejlesztési folyamataihoz határoznak meg tanulási eredményeket, ezzel segítve az egyéni tanulási utak megvalósulását, a fejlesztendő területek azonosítását és az önfejlesztést. A pontosan definiált standardszintek releváns támogatást nyújthatnak az értékelésben, segíthetik a kétévenkénti fejlesztési eredmények értelmezését, hozzájárulhatnak a tanulóközpontú oktatás megvalósításához, az egyéni tanulási utak kijelöléséhez, a személyre szabott tanuláshoz. Világos tájékoztató pontot adhatnak a továbbhaladás feltételeit illetően a szülőknek és az intézményvezetőknek. **A tanulmányi standardfejlesztés célja a NAT és a kerettantervek fejlesztési célkitűzéseinek minél eredményesebb megvalósítása.**

¹ <http://www.oktatas.hu/koznevelés/merések/kompetenciamérés/jogszabályok>

A tantervben megfogalmazott követelményekkel összhangban lévő standardleírások bemutatják, hogy **milyen ismeret, tudás, képesség, illetve autonómia várható el a tanulóktól az adott oktatási szakaszban**. A leírások tartalmilag hierarchikusan egymásra épülnek, jól strukturáltak, egyértelműek, könnyen alkalmazhatók, rugalmasan adaptálhatók, életszerűek, illeszkednek az életkori sajátosságokhoz. A leírások mellett az értelmezést támogató, paraméterezett feladatsorok is készültek, amelyek fejlesztőeszközként alkalmazhatók.

Az alábbi részlet is jól tükrözi a tudástartalmak egymásra épülését, a vastagon szedett tartalmak mutatják az új tevékenységeket, a táblázat akár vertikálisan, akár horizontálisan is könnyen értelmezhető.

	1. szint	2. szint	3. szint	4. szint	5. szint	6. szint
Halma- zok	Képes halmazok összehasonlítását, azonosítását, megkülönböztetését elvégezni. Felismeri és megnevezi halmazok közös tulajdonságait. Helyesen használja a „több, kevesebb, ugyanannyi” fogalmát.	Képes halmazok összehasonlítását az elemek száma szerint elvégezni. Képes egyszerű utasítások alapján halmazokat alkotni.	Képes adott tulajdonságú elemeket halmazba rendezni. Felismeri és megnevezi a halmazba tartozó elemek közös tulajdonságait. Képes eldönteni, hogy egy elem beletartozik-e egy adott halmazba.	Képes eldönteni, hogy egy elem beletartozik-e egy adott halmazba. Képes elemeket halmazba rendezni adott tulajdonságok alapján, részhalmazt felírni, felismerni. Képes két véges halmaz közös részét, unióját felírni, ábrázolni.	Képes eldönteni, hogy egy elem beletartozik-e egy adott halmazba. Képes elemeket halmazba rendezni adott tulajdonságok alapján, részhalmazt felírni, felismerni. Képes két véges halmaz közös részét, unióját felírni, ábrázolni. Képes két véges halmaz különbségét felírni, ábrázolni.	Képes eldönteni, hogy egy elem beletartozik-e egy adott halmazba. Képes elemeket halmazba rendezni adott tulajdonságok alapján, részhalmazt felírni, felismerni. Képes két véges halmaz közös részét, unióját, különbségét felírni, ábrázolni. Ismeri és tudja alkalmazni az intervallum fogalmát.

Az **anyanyelvi kommunikáció** standardalapú értékelése az általános iskolai tanulmányok záró szakaszában komplex, lényeges tudástartalmakat és készségeket határoz meg. Standardjai lefedik mind a szóbeli, mind az írásbeli készségeket, kitérnek a hallott és az olvasott szövegértésre, a szóbeli kifejezőkészségre és az írott szöveg alkotására. Az anyanyelvi kommunikáció standardleírásának második szintjéhez a sajátos nevelési igényű tanulók számára készített magyar nyelv és irodalom kerettanterveket², a harmadik szintjéhez

² Lásd az 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet 11. mellékletét

a Hídprogramok kerettanterveit³ vettük alapul. A kompetenciaméréssel ellentétben a produktív szóbeli és írásbeli készségekre is kiterjed.

A **matematika standardalapú** értékelése a tudástartalmak megjelenítésével különbözik a kompetencia-vizsgálatoktól, és a következő területeket fedi le: számolási képességek, mértékegységek; szöveges feladatok, arányos következtetések, az algebra elemei (algebrai kifejezések, elsőfokú egyenletek megoldása); sorozatok, függvények, diagramok értelmezése; alapvető geometriai ismeretek; induktív, deduktív gondolkodási módszerek. A kisebb egységekre bontott négy nagy témakör tartalmának meghatározása a kerettantervek alapján történt. A második szintnél a sajátos nevelési igényű tanulók számára szóló matematika kerettanterv⁴, a harmadik szintnél pedig a Hídprogramban⁵ résztvevőkkel szemben támasztott elvárások voltak az irányadók. A negyedik és az ötödik⁶ szint tartalmai az alap órászámú 2.2.03 számú felső tagozatos kerettanterv alapján készültek el, a hatodik szinthez az emelt órászámú⁷ 2.3.1.1 számú matematika kerettanterv jelentette az alapot.

Összegezve a három javaslat lényege:

- **A javaslatok igazodnak a hosszú távú tartalmi változásokhoz (NAT, kerettanterv), a változások nyomán keletkező tapasztalatok segítik a fejlesztési folyamatot.**
- **A javasolt változások nem érintik az iskolák helyi tanterveit, a tantárgyi rendszert, így minden évfolyamon bevezethetők 2016 szeptemberében.**
- **A standardfejlesztés a személyre szabott és eredményesebb iskolai tanulás kiterjesztését szolgálja.**
- **A változtatások rövid távon lehetővé teszik, hogy a szaktanárok minél jobban alkalmazkodhassanak a tanulócsoporthoz és az egyes tanulóik képességeihez és tanulási tempójához.**

³ Lásd az 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet 9. mellékletét

⁴ Lásd az 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet 11. mellékletét

⁵ Lásd az 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet 9. mellékletét

⁶ 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet 2. mellékletében

⁷ 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet 2. mellékletében